

Костянтин Марисюк

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права і процесу
marysyuk@i.ua

ОЗНАКИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

© Марисюк К., 2017

Вивчення питань організованої злочинності є надзвичайно важливим завданням не лише вчених-теоретиків, а й практиків. Не менше значення має й розроблення дієвих заходів зі запобігання незаконній діяльності цих угруповань. Особливість згаданих формувань пояснюється тим, що останні зазвичай завдають шкоди своєю діяльністю не лише окремим фізичним або юридичним особам, а несуть небезпеку для цілих галузей народного господарства, таким чином ставлячи під загрозу належне функціонування або й загалом існування останніх. Що ж стосується найскладнішого та найорганізованішого виду організованих злочинних угруповань – транснаціональних злочинних організацій, то їхня діяльність часто несе небезпеку не лише для економіки окремих держав, а й загрожує соціальній, економічній та політичній стабільності цілих регіонів, а деколи – й світу загалом.

Ключові слова: злочинність; організована злочинність; угруповання; держава; безпека.

Константин Марисюк

ПРИЗНАКИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ПРЕСТУПНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Изучение вопросов организованной преступности является чрезвычайно важным заданием не только ученых-теоретиков, но и практиков. Не меньшее значение имеет и разработка действенных мероприятий по предупреждению незаконной деятельности этих группировок. Особенность упомянутых формирований объясняется тем, что последние обычно наносят вред своей деятельностью не только отдельным физическим или юридическим лицам, а представляют опасность для целых отраслей народного хозяйства, таким образом ставя под угрозу надлежащее функционирование, а то и в целом существование последних. Что же касается наиболее сложного и наиболее организованного вида организованных преступных группировок – транснациональных преступных организаций, то их деятельность часто несет опасность не только для экономики отдельных государств, но и угрожает социальной, экономической и политической стабильности целых регионов, а порой – и мирового сообщества.

Ключевые слова: преступность; организованная преступность; группировка; государство; опасность.

FEATURES OF TRANSNATIONAL CRIMINAL ORGANIZATIONS

Studying of organized crime is an important task not only for theoreticians but for practitioners as well. No less important is the development of effective measures for prevention of illegal activities of such groups. The peculiarity of the above mentioned organizations is that their activities usually inflict harm not only on individuals or legal entities but also threaten entire branches of national economies and jeopardize the proper functioning or even the existence of the latter. As for the most complex and most sophisticated type of organized criminal groups – transnational criminal organizations – one can state that their activities endanger not only the national economies of separate states but they also threaten social, economic and political stability of entire regions and, sometimes, the whole world.

Key words: crime; organized crime; group; state; endanger.

Постановка проблеми. Вивчення питань організованої злочинності є надзвичайно важливим завданням не лише вчених-теоретиків, а й практиків. Не менше значення має й розроблення дієвих заходів попередження незаконної діяльності цих угруповань.

Особливість згаданих формувань пояснюється тим, що останні зазвичай завдають шкоди своєю діяльністю не лише окремим фізичним або юридичним особам, а несуть небезпеку для цілих галузей народного господарства, ставлячи під загрозу належне функціонування або й загалом існування останніх. Що ж стосується найскладнішого та найорганізованішого виду організованих злочинних угруповань – транснаціональних злочинних організацій, то їхню діяльність часто несе небезпеку не лише для економіки окремих держав, а й загрожує соціальній, економічній та політичній стабільності цілих регіонів, а деколи – й світу загалом.

Аналіз дослідження проблеми. Питанням організованої злочинності загалом та транснаціональної організованої злочинності зокрема присвячували свої праці доволі багато дослідників. Звернемо увагу лише на публікації американських дослідників Л. Шеллі, Р. Годсона та В. Олсона, які присвятили багато уваги саме досліджуваним питанням, опублікувавши низку наукових статей та монографічних досліджень. Не менш значущими можна вважати й праці відомого російського дослідника В. Номоконова, директора Центру вивчення організованої злочинності при Юридичному інституті Далекосхідного державного університету.

Серед вітчизняних дослідників можна виокремити М. Вербенського, Г. Жаровську, Є. Скулиша. Водночас вони заторкували питання ознак транснаціональних злочинних організацій лише побіжно, у комплексі з іншими питаннями.

Тому сьогодні у вітчизняній правничій науці фактично немає спеціальних досліджень, які б стосувались саме ознак транснаціональних злочинних організацій. Наявні ж напрацювання, зазвичай, заторкують лише окремі підходи до цього питання, не охоплюючи всього різноманіття підходів та позицій.

Мета статті. Незважаючи на те, що питанням організованої злочинності присвячено надзвичайно велику кількість публікацій, від наукових до загальнопубліцистичних, однак до цього

часу так і не вироблено ні загально визнаного розуміння транснаціональних злочинних організацій, ні чітко не окреслено їхніх характерних ознак. Розуміючи всю складність поставленого завдання, спробуємо хоч частково розглянути ознаки транснаціональної злочинної організації, відмежувати її від суміжних злочинних угруповань.

Виклад основного матеріалу. Питань організованої злочинності загалом та ознак організованих злочинних формувань торкалися у своїх працях багато відомих науковців. Так, наприклад, знаний американський кримінолог Л. Шеллі виділяє три характерні риси організованих злочинних утворень: 1) основуються в одній державі; 2) можуть вчиняти злочини і в одній державі, але зазвичай це відбувається в декількох державах; 3) керівництво злочинною організацією в таких організаціях має найнижчий ступінь ризику розкриття, оскільки воно значною мірою відділене від виконавців злочинів [1, с. 174].

Подібні ознаки містяться і в концепції інших американських дослідників Р. Годсона та В. Дж. Олсона. Вони вказують на такі відмінні характеристики транснаціональних злочинних організацій, як глобальний масштаб їх операцій і перехід злочинної діяльності через кордони держав [2, с. 19].

Займаються досліджуваними питаннями й російські вчені. Так, авторський колектив на чолі з проф. В. Номоконовим виділяє такі особливості (ознаки) транснаціональної організованої злочинної організації: 1) високий прибуток і прагнення до постійного збільшення прибутків; 2) широкомасштабність злочинної діяльності; 3) специфічна внутрішня структура і організація; 4) контроль над величезними фінансовими ресурсами; 5) масштабне проникнення її представників у органи влади і управління держави; 6) насилля і корупція як спосіб досягнення основної мети і спосіб захисту власних інтересів; 7) глобальність масштабу операцій; 8) швидка адаптація в умовах навіть найбільш жорстких дій, вчинюваних правоохоронними органами окремих держав і можливість легко зникнути з-під соціального контролю в межах національних кордонів [3, с. 39].

І. Щаблікіна та В. Звягінцев вважають, що можна виділити три основні групи ознак, що характеризують організовану злочинність, зокрема транснаціональну: структурованість і системність стійкого об'єднання; отримання високих доходів від протиправної діяльності і їхня легалізація; захист від соціального контролю з використанням контррозвідувального, корупційного та інших методів протидії. Інші ознаки є додатковими і характеризують вже певні види організованих злочинних формувань, їхню якісну і кваліфікаційну відмінність [4, с. 32].

Звернемо окрему увагу на позиції, висловлені з досліджуваного питання вітчизняними дослідниками. М. Вербенський окремо наголошує, що транснаціональна організована злочинна діяльність, яку проводять її суб'єкти, окрім загальної ознаки “перетинання кордонів”, характеризується безперервним функціонуванням, глобальними масштабами зв'язків, а також структурною подібністю своєї діяльності та легального бізнесу; проте з вищим ступенем захисту від соціального контролю, застосуванням корупції й насильства як основних методів досягнення цілей [5, с. 130].

Г. Жаровська, аналізуючи питання транснаціональної злочинності, стверджує, що їй вдалося згрупувати та доповнити ознаки транснаціональних злочинних організацій, яким, на думку автора характерні: 1) незаконні операції з переміщення матеріальних і нематеріальних ресурсів через державні кордони або ж переміщення осіб (“торгівля людьми”), які приносять істотну економічну вигоду; 2) організований характер, структурована система взаємозв'язків з іншими соціальними та державними інститутами, внутрішня субординація та внутрішній розподіл злочинних ролей; 3) використання у своїй діяльності новітніх інформаційних технологій, сучасних засобів транспорту та комунікації, до того ж, що транснаціональні злочинні організації не виключають зі свого арсеналу традиційні форми злочинної діяльності – вбивства, шантаж, корупцію тощо; 4) симбіоз “білокомірцевої злочинності”, злочинності у сфері високих технологій із іншими, зокрема

“силовими” і корупційними формами злочинної діяльності, які забезпечують реалізацію складних злочинних схем у фінансовій, господарській, зовнішньоторговельній діяльності [6, с. 115].

Розвиваючи думку, згаданий автор зазначає, що, на її думку, організована злочинність може вважатися транснаціональною, якщо вона: 1) виходить у той чи інший спосіб за межі однієї держави, використовує кримінальні зв'язки в інших країнах для реалізації злочинних планів; 2) її здійснюють організовані та відповідно структуровані кримінальні суб'єкти, які мають зовнішній та внутрішній контур злочинної комунікації; 3) в її основі, в будь-якому випадку, інтелектуальна складова, яка дає змогу здійснювати злочини у сфері економіки, торгівлі та фінансів у інших сферах суспільного життя на високому рівні із залученням передових інформаційних технологій, сучасних транспортних засобів, професіоналів, які за видом своєї професійної діяльності не належать до злочинного світу [6, с. 115].

Звертались до питань транснаціональної злочинності і нормативно-правові акти міжнародних інституцій, серед яких чи не найзначущішою за змістом можна вважати Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. Хоч у ній і не йдеться прямо про ознаки транснаціональної організованої злочинності чи транснаціональної злочинної організації, однак з її положень можна виокремити деякі з них. Так, на думку Є. Скулиша та В. Глушкова, аналіз змісту ст. 2, 3 названої Конвенції дає змогу дійти висновку, що під транснаціональною організованою злочинністю розуміється діяльність організованих злочинних груп, що структурно оформлені в групу у складі трьох і більше осіб, функціонують протягом певного періоду та діють узгоджено з метою вчинення одного або декількох транснаціональних злочинів для одержання прямо або опосередковано фінансової або іншої матеріальної вигоди. Злочин вважається таким, що є транснаціональним, якщо: 1) він вчинений більш ніж в одній державі; 2) він вчинений в одній державі, але істотна частина його підготовки, планування, керівництва або контролю мала місце в іншій державі; 3) він вчинений в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, що провадить злочинну діяльність у більш ніж одній державі; 4) вчинений в одній державі, але його істотні наслідки наявні в іншій державі [7, с. 192].

Висновки. Звісно, що врегулювання зазначених положень на такому рівні явно не достатньо. Потрібно було б на внутрішньому законодавчому рівні держав-членів ООН закріпити положення, які стосувалися б транснаціональної організованої злочинності. Бажано б включити у міжнародне та внутрішнє законодавство й норми, які б чітко закріпили ознаки транснаціональної організованої злочинності та транснаціональних злочинних організацій, що дало б можливість чітко виокремити їх з-поміж інших видів злочинних проявів і суміжних злочинних утворень, а також дало б можливість значно покращити боротьбу з ними.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Shelley L. *The Threat To World Order* // *Journal of International Affairs*. – 1995. – Vol. 48, No 2. – P. 463–489.
2. Godson R., Olson W. J. *International Organized Crime* / R. Godson, W. J. Olson. // *Society*. – January – February 1995. – Vol. 32. Issue 2. – P. 18–29.
3. *Транснациональная организованная преступность : дефиниции и реальность* / Под ред. В. Номоконова. – Владивосток : Издательство Дальневосточного университета, 2001. – 375 с.
4. Щерблыкина И., Звягинцев В. *Теоретико-методологические аспекты исследования транснациональной организованной преступности как одной из угроз военной безопасности государства* / И. Щерблыкина, В. Звягинцев. // *Вестник Алтайской академии экономики и права*. – 2014. – № 6. – С. 30–34.
5. Вербенський М. *Транснаціональна організована злочинність : поняття та основні ознаки* / М. Вербенський. // *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. – 2009. – № 4. – С. 125–131.
6. Жаровська Г. *Транснаціональна злочинність : джерела, ознаки, структура взаємозв'язків* / Г. Жаровська. // *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Правознавство*. – 2013. – Вип. 660. – С. 111–117.

7. Скулиш Є., Глушков В. *Поняття транснаціональної організованої злочинності та її співвідношення з тероризмом* / Є. Скулиш, В. Глушков. // *Право і суспільство*. – 2012. – № 2. – С. 190–194.

REFERENCES

1. Shelley L. *The Threat To World Order*, Journal of International Affairs, 1995, Vol. 48. No 2. pp. 463–489.
2. Godson R., Olson W. J. *International Organized Crime*, Society, 1995, Vol. 32. Issue 2. pp. 18–29.
3. Nomokonov V. *Transnatsyonalnaia orhanyzovannaia prestupnost : defynytsyy y realnost* [Transnational organized criminality: definition and reality], Vladivostok, Izdatelstvo Dalnevostochnoho universiteta, 2001. 375 p.
4. Shcheblykina Y. *Teoretyko-metodolohycheskiye aspekty issledovaniya transnatsyonalnoi orhanyzovannoi prestupnosti kak odnoy iz ugroz voyennoy bezopasnosti gosudarstva* [Theoretical and methodological aspects of research of the transnational organized criminality as one of threats of military safety of the state], Vestnyk Altayskoy akademii ekonomiki i prava, 2014, Vol. 6. pp. 30–34.
5. Verbenskyi M. *Transnatsionalna orhanizovana zlochynnist: poniattia ta osnovni oznaky* [Transnational organized criminality: concept and basic signs], Problemy pravoznavstva ta pravookhoronnoi diialnosti, 2009, Vol. 4. pp. 125–131.
6. Zharovska H. *Transnatsionalna zlochynnist: dzhherela, oznaky, struktura vzaiemozviyazkiv* [Transnational criminality: sources, signs, structure of intercommunications], Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Seriya pravoznavstvo, 2013, Vol. 660. pp. 111–117.
7. Skulysh Ye. *Poniattia transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti ta yii spivvidnoshennia z teroryzmom* [A concept of the transnational organized criminality and it's correlation with terrorism], Pravo i suspilstvo, 2012, Vol. 2. pp. 190–194.

Дата надходження: 28.12.2016 р.